

*Стратегія інституційного розвитку соціально – орієнтованої економіки
України*

ПРОЗОРИСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОРПОРАТИВНОЇ
СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Мозговий Я.І.,

аспірант кафедри міжнародної економіки ДВНЗ «УАБС НБУ»

Говорун Д.А.,

к.е.н., асистент кафедри міжнародної економіки ДВНЗ «УАБС НБУ»

Проблема корпоративної соціальної відповідальності вже давно перебуває на порядку денному в більшості розвинених країн світу. І, якщо на промислових підприємствах фокусними аспектами КСВ є захист навколишнього середовища і безпеку праці, то акценти щодо банківської діяльності суттєво зміщуються в бік ефективного ризик менеджменту та прозорості діяльності. Починаючи з 1995 року Базельський комітет веде активну діяльність по регламентації прозорості діяльності банків. Крім того, рівень відкритості роботи банків зважаючи на вимоги національних регуляторів і сформованих традицій ведення бізнесу в країнах Західної Європи іноді перевищує нормативні вимоги. Тому в наукових роботах виникає питання про оптимальний рівень прозорості функціонування банків, щоб надмірна доступність інформації не виробляла негативні впливи на діяльність згаданих організацій. Проте, в умовах посткризового функціонування фінансових ринків питання прозорості роботи банківських установ набуло ще більшої актуальності, як для розвинених країн, так і для ринків, що розвиваються.

Під прозорістю діяльності слід розуміти розкриття банками інформації, необхідної для того, щоб стейкхолдери банку могли оцінити функціонування і результати його діяльності. Така інформація може включати в себе крім фінансових показників і структуру прийняття фінансових рішень, також дані про структуру кінцевих власників, нефінансову звітність і т.д.

Для визначення зв'язку прозорості діяльності та корпоративної соціальної відповідальності варто проаналізувати способи розкриття інформації, що доступні фінансовим посередникам. Дуже часто соціальну відповідальність розглядають як виключно добровільні ініціативи організацій по проведенню окремих благодійних дій або ж дій, які приносять бонуси основним стейкхолдерам та суспільству в цілому. При цьому такі дії реалізуються поряд з законодавчими вимогами та іншими нормами. У відповідності з таким підходом до корпоративної соціальної відповідальності можна віднести необов'язкову інформацію, яка публікується на сайті банку та інших джерелах.

В той же час, існує підхід до соціальної відповідальності пропонований Арчі Керолом. Він пропонує розглядати корпоративну соціальну відповідальність у вигляді піраміди, що подібно піраміді Маслоу містить у собі рівні від базових до найбільш обов'язкових. Другим рівнем пропонованої піраміди є юридична відповідальність. Банк заповнює другий рівень у разі слідування нормам законодавства, виконанням вимог та рекомендацій регулятивних органів, що проявляється у вимогах до розкриття інформації.

Ситуація недостатнього або несвоєчасного розкриття регламентованої регулятором інформації можлива в країнах, що розвиваються, з недосконалою системою банківського нагляду, особливо в невеликих банках, оскільки регулятивна увага по відношенню до них значно менша в порівнянні з системними, великими банками. Наприклад, в Україні зовсім недавно ще не всі банки 4-ї групи (найменші банки за розміром активів) мали власний сайт і не регулярно публікували річну та фінансову звітність. В умовах фінансової кризи експерти відзначали падіння рівня прозорості банківської системи України.

Так за результатами «Дослідження інформаційної прозорості банків України в 2010 році» проведеному Агентством фінансових ініціатив і Standard & Poor's рівень інформаційної прозорості знизився на 6,1 процентних пункту - до 42,7 %. Крім того важливим залишається питання доступності даних про реальних власників кредитно-фінансових установ. Його важливість чітко продемонструвала криза, адже саме «туманність» структури власності українських банків, активне кредитування компаній, пов'язаних з акціонерами, призвели до накопичення в системі токсичних активів на десятки мільярдів гривень і до банкрутства низки установ, вкладники, яких у багатьох випадках взагалі не могли отримати інформацію про кінцевих власників. У результаті державі фактично довелося займатися проблемою повернення депозитів населення в неплатоспроможних банках замість їх реальних кінцевих бенефіціарів. Тоді як реальним власникам вдалося уникнути не тільки матеріальної, але навіть моральної відповідальності.

У 2013 році був опублікований звіт Ukrainian Credit Rating Agency про дослідження інформаційної прозорості банків України. У звіті значиться, що на даний момент, в порівнянні з кращою міжнародною практикою розкриття інформації, прозорість української банківської системи знаходиться на недостатньо високому рівні: середній рівень розкриття інформації по 30 проаналізованим банкам склав 56,58%; максимальний рівень розкриття 75,88%; мінімальний рівень розкриття 34,63%.

Методика, яка використовувалася для дослідження Ukrainian Credit Rating Agency дуже схожа з раніше використовуваної Агентством фінансових ініціатив і Standard & Poor's. У порівнянні з 2010 роком середній рівень розкриття інформації дещо зріс, що свідчить про позитивні тенденції до збільшення прозорості діяльності банківської системи. Тим не менш, зазначається, що певна інформація все ще характеризується низькою якістю розкриття, а саме: дані про політику виплати дивідендів; розгорнуті дані про операції з пов'язаними особами; інформація про управління ризиками; стратегія і плани розвитку; винагороду топ-менеджменту.

Не дивлячись на проблеми, знайдені у ході дослідження, як свідчить світова практика, саме банки є лідерами з корпоративної соціальної відповідальності та з підготовки нефінансових звітів. Лідерство саме банківського сектору у розкритті інформації можна пояснити наступними причинами:

- банки завжди сприймалися населенням як установи, що, оперуючи значними сумами грошових коштів, отримують надприбутки. Для підтримки іміджу банки витрачають значні ресурси на соціальні програми та звітують за результатами таких програм;

- банки повинні мати бездоганну та солідну репутацію в очах своїх клієнтів, які довіряють власні кошти установі. Корпоративна соціальна політика допомагає у подальшому залученні таких ресурсів;

- складання нефінансової звітності, що відповідає світовим стандартам – завдання не з легких. А банки мають значний досвід роботи з різного роду документами, в тому числі й різного ступеню складності.

Культура складання нефінансової звітності в країнах з розвинутою економікою, особливо в Скандинавії, знаходиться на високому рівні. До прикладу, у нефінансових звітах банки розкривають інформацію про об'єми споживання електроенергії в офісах, викиди вуглекислого газу, що пов'язані з діяльністю банку (наприклад, таких, що виникають під час робочих поїздок працівників), використання паперу тощо. Разом з тим приводяться приклади дій по зменшенню рівня забруднення навколишнього середовища та динаміка змін відповідних показників. Дуже часто нефінансові звіти проходять перевірку аудиторськими компаніями. Відзначимо, що у вітчизняних банках така практика не розповсюджена.

Важливим є також те, що досягнення потрібного рівня прозорості банку пов'язане з певними затратами самої установи. Підвищення рівня прозорості банківської системи може обумовлюватись рядом факторів, серед яких науковці виділяють прямі та опосередковані витрати на розкриття інформації.

Таким чином, під час введення нових та модифікації існуючих вимог до розкриття інформації необхідно, щоб витрати та негативний вплив на стимули банку компенсувались вигодами – підвищенням ефективності ринкової дисципліни та лояльності стейкхолдерів. Для цього окрім звичайного підвищення вимог до ступеня відкритості інформації необхідно розробити інші комплексні заходи з поліпшення політики інформаційної культури у діяльності банків.